

Aastatel 1905–1907 Ristirahva Pühapäevalehes ja ajalehes Olevik avaldatud kirjad Allmäe külast, peamiselt kiriku ehitamise kohta. Põhja-Kaukaasia: Allmäe. Allmäe kirik: ehitustööd ja külarahva osalus. Näitemüük kiriku heaks. Ilmad. Allmäe põllumeeste seltsi asutamine. Allmäe kool. Kirjasaatja „a” etteheited seoses Allmäe kiriku ehitamisega ja näitemüügiga. Allmäe kiriku ehituskomisjoni kiri, milles lükatakse need etteheited ümber. Põhjalikud selgitused ja täpsustused kiriku ehitamise kohta. Allmäe palvemaja (ühtlasi koolimaja). Allmäelaste osalemine kiriklikus tegevuses. Allmäe koolilaste arv. Allmäe kooliõpetajad ja nende palk. Kiriku ehitamiseks annetatud raha. Allmäe kiriku ehituskomisjon: T. Tikerpu, J. Klemets, J. Sepp, J. Kuusik, M. Väli, H. Reinop (Reinap), G. Auspik, J. Mets, M. Eljas, M. Vatsel. Allmäe kiriku valmimine ja pühitsemine (1907). Külalised Livoonia külast. Stavropoli pastor J. Martensen. Kiriku ehitaja Raidt (Rait?). Vladikavkazi pastor Keerig. Pjatigorski pastor Bonwetsch. Pastor Aksim Kuressaarest. Annenfeld (Aserbaidžaan). Kaukaasia õpperingkonna kuraator hr. Rudolf. Digiteeris Andres Aule. Kirjaviis muutmata.

Ristirahva Pühapäevaleht (nr. 19), 5. mai 1905, lk. 151

Kiri Kaukasiast, Allmäe asundusest.

Meie kiriku ehitamise asi läheb jõudsaste edasi, ühendus kasvab tugewamaks ning armastuse awal dab ennast tegewuses. Ehituse luba saime neil päewadel juba kätte, nüüd ootame weel, millal kiriku plaan kubermangu ehitusekomisjoni poolt kinnitatakse ja siis ehitusele. Wundamendi kiwid, mis wersta 13—14. kauguselt weeti ja 200 rubla maksma läksid, on juba ehituse platsile weetud. Rõõm oli waadata, kuidas mõni päew peale lubasaamist asunikud suurtes woorides kiwide järele sõitsid ja neid kahe kolme päewa jooksul kohale toimetasid. Wersta pikusteks wenisid kiwiwoorid, nõnda et wastutulejad wenelased imestusega küsisid: „Kas Allmäel peaks weel mõni mees kodu leitama, kes mitte ei oleks kiwa tooma tõttanud?” Sellepoolest wõib allmäelasi mõnele teisele Eesti asundusele eeskujuks soowitada, sest ma tean mõndagi asundust, kus aastate kaupa ehitamise nõu peetakse, aastate kaupa materjali weetakse, nõnda et esimesed juurde weetud palgid juba mädanema hakkawad, aga siiski ei saada nii kaugele, et seinad nähtawale kerkiks. Ja, ühendus teeb tugewaks, ühenduses wõidetakse suure raskusi ära. Näitemüük, mis kiriku heaks wiimsel ülestõusmise pühal toime pandi, läks kõigiti hästi korda. Asunduse isad ja emad, neiud ja noorikud olid heldel käel asju toonud, millest mõned õige head ja kalli hinnalised oliwad. Kuna esimesel päewal laginal wihma sadas, oli wiimsel päewal taewa Isa kuldse ilmakese kinkinud, mis näitemüügile suureks kasuks oli. Ju wara hommiku tehti riietest suur telk walmis, sülda 5—6 pikk ja kolm lai, kuhu kingitud asjad ülesse seati. Kell 10 hommiku algas pidu. Kohalik muusikakoor sammus läbi küla mängides pidu platsile, kus juba sadasid inimesi koos oli. Kohalik köster ja ministeriumi

kooli juhataja pidas väikese awamise kõne ja asjade müük algas ning oli lõpuni väga elaw. Muusika koor oma mänguga ülendas pidu tuju. Ka olid asunduse emad ja eided rohkeste toidu materjali toonud ning muude asjade kõrwale suure walmis-söökide laua asutanud. Seegi ei olnud asjata, sest terwe päew pidu platsil wiibides oli tingimata kehakinnitust tarwis. Öhtu eel lõppes asjade müük. Raha tuli näitemüügist ligi 300 rbl. kiriku heaks kokku, mis asunikkude eneste keskel otse imestust sünnitas. Kord näitemüügil oli kõigipidi ilus, armas ja eeskujulik, mida politsei urjädnik imeks pani. Waewalt paar tundi siin wiibides sõitis ta jälle minema ning ütles: „Siin ei ole mu midagi järele waadata, siin on kord parem kui seda soowidagi wõib. Tõeste, ma pean eestlasi kiitma ja nendele auu andma.” Lõppeks lubatagu mul kõikidele asjade andjatele, ostjatele, mängumeestele, kes aga kuidas wiisi asjale siin ehk seal abiks olid, oma kõige paremat tänu awaldada. Sõbrad, wennad, õed! Kes meie siin kaugel kodumaast, Kaukasia sinawa taewa all elutseme, olge tänatud! Peaks meil tulewikus jälle mõni sarnane pidu toime pandama, siis ühendagem endid, näeme ju oma silmaga, see toob meile kasu, see annab meist head tunnistust eneste kui teiste ees. Mis muud, kui kaswagem armastuses, kaswagem kõiges heas asjas, auustagem Jumalat tegude ja sõnadega!

Ilmad on kaunikeste paranenud, wiljad tehti enne pühasid kõik maha ja praegu, kus neid ridasid kirjutan, on juba enam jagu üles tõusnud. Maapind haljendab igal pool, puud puhkewad ja õitsewad. Nisu põllud — meie taliwili — on siin ümberkaudu ime toredad. Hoiab Jumal neid, siis on õnnistusrikast aastat oodata. — Meil on ka põllumeeste selts asumas, põhjuskiri saadetakse neil päewil ülemale poole kinnituseks. Eks see anna tunnistust, et meie ka, ehk wähe haawal, kodumaalastele järele uuendusi tahame omandada ja paremat püüda. Kool töötab kahe kooliõpetaja juhatusel tubliste edasi ja wist ei saa enne suwisele puhkusele kui 1. juunil, nagu see siin ikka moodis on. Kooliõpetajate palgad on Kaukalias, nii palju kui see mul teada, märksa suuremad kui kodumaal ja lootuse järele suurendatakse neid weel. Lühidalt öelda on Kaukasia kooli elu-olu kõrgel järjel ja kiiduwäärt. Siin peetakse sagedaste kooliõpetajate koosolekuid, kus koolisse puutuwaid asju läbi arutatakse, ning siis hulga heaks arwamisel pruugile wõetakse. Kaukasia kooliõpetajad kannawad uniwormi ja koosolekutel on see iseäranis tore waadata, kus uued uniwormid aina särawad. Kooliõpetajate ja ülemate waheline seisukord on siin nii kena ja armas, et mitte küllalt sõnu ei leia seda kiita. Ka Eesti koolid edenewad igal pool ja kuulda on, et ühes suuremas asunduses peagi teine kooliõpetaja weel juure wõetakse. Palju, palju terwisi armsale kodumaale!

Allmäel, 22. aprillil 1905

K—

Olevik (nr. 47), 21. juuni 1905, lk. 745–746
--

Kiri Kaukaasiast.

„a”

Keegi „K” awaldab Ristirahwa pühapäewa-lehes (wististe, nagu mäletan, 29. numbris) sõnume Kaukaasia Eesti asunduse Allmäe kiriku ehitamise üle. Kirjasaatja püüab muu seas tõendada, et allmäelased edasipüüdja rahwas on ning et tema kõrwu selles asjas teist Kaukaasia Eesti asundust waewalt seadida wõib. — Ma ei taha ju muidugi auustatud asunikkude kohta sellega laistust awaldada, kui ma omalt poolt mõne rea asjaselgitamiseks paberisse panen. Küsida tuleb küll, kas asunikud ise seda kiituse awaldamist, mida „K” Ristirahwa pühapäewa-lehes awaldab, soowiksiwad saada.

Kui kirikuehitamise-asjad siin rohkem edenewad, kui mõnes teises Kaukaasia Eesti asunduses, siis ei ole nende ridade kirjutajal selle wastu õieti midagi ütelda, kuid liialdamine oleks see, kui öelda, et kõik Allmäe asunikud kirikuehitamise poolt oleksiwad ja selles oma osawõtmist pakuksiwad. Nagu nende ridade kirjutaja kuulis ja nagu mitmed seda tõendada teawad, andis peaaegu 1/3 asunikkudest oma healed otse kiriku-ehitamise wastu, seletades, et kõigepealt tuleks koolimaja-ehitus käsile wõtta, kuna kiriku ehitamisega weel oodata wõib. selle seletuse andmiseks oli neil wahest ka oma jagu põhjust. Allmäe asunduses on palwemaja isegi juba olemas, mis selle rahwa arwu järele, kes palwetamisest osa käib wõtmas, wördlemisi küllalt otstarbekohane on. Koolimaja puudub aga asunduses täitsalt, kuna kooliskäijaid terwe asunduse peale 200—250 saaks. Neid kõiki ühte palwemajasaali, kus siiaajani lapsi õpetati ja mis ehk ka weel kauaks ajaks klassitoaks jääb, ära mahutada, oleks wõimata — sinna mahub waewalt 60 last sisse. Sellest tuleb siis, et paljud lapsed kas täitsa ilma algkooli hariduseta jäiwad wõi seda wäga wähe saada wõiksiwad. Teistes Kaukaasia Eesti asundustest, niipalju kui nende ridade kirjutaja neis reisinud ja neist kuulnud on, on koolimajad enamiste igalpool olemas. Eesti-Нaгинскоjes (Естонско-Хагинское) Stawropoli kub. on koguni 2-klassiline ministeeriumikool awatud, mis kaunis ruumikas majas asub, selle peale waatamata, et asunikkude arw Haginskojes poole wähem on kui Allmäel (wiimases on hingede arw umbes 1000). Nii näeme, et selles asjas mõned teised Kaukaasia Eesti asundused otse ees seisawad. Millal ehitawad aga allmäelased omale koolimaja üles, mis nende nooresoo õpetamiseks wähegi ajakohane oleks ja oma otstarbet rahuloldawalt wõiks täita? Nagu arwata wõib, ei tule see aeg weel niipea. Selleks puudub tarwilik rahaline jõud.

Eelarwe järele, mis juba kokku on seatud, tuleb kiriku-ehitamine 8500 rbl. maksma. Ehitamise-kassas on aga ainult 100 rbl. ümber. Puuduw summa tuleb siis laenata. Selle äramaksmiseks kulub mitu aastat ära ja enne kui see wõlg tasa pole tehtud, ei wõi koolimaja ehitamisest wahest ehk juttugi olla,

olgu siis kui kroonu ehitamise-kuludest osa oma kanda võtab. Koolimaja oleks allmäelastel tungiwalt tarwis, kuna palwemaja neil juba on.

Wiimaks ei wõi näitemüügi-asjus, millest seesama kiri räägib, waikides mööda minna.

Hra „K” kirjutab: „Raha tuli näitemüügist ligi 300 rubla kiriku heaks kokku, mis asunikkude eneste keskel otse imestust sünnitas. Kord näitemüügil oli kõigipidi ilus, armas ja eeskujulik . . .”

Siin tuleb kõigepealt nagu iseenesest küsimine keele peale: mida peab siis „K” ilusaks, armsaks ja eeskujuliseks korraks?

Kui rahasumma suurus asunikka imestama pani, nagu „K” kirjutab, siis paneb ta teisi näitemüügist osawõtjaid wahest niisama imestama. Esiotsa ei arwatutki niisugust summat näitemüügist saada wõima: asjade tõelise wäärtuse järele rehkendades arwati juba siis rahul olla wõima, kui nendest 100—150 rbl. sisse tuleb. Et asunikud kokkutoodud asjadest nii kõrget hinda maksiwad, nii et 300 rbl. sisse tuli, siis andis selleks mõni muu asi põhjust, mis wäljapakutawate asjade wäärtusega mingisuguses ühenduses ei seisa. Siin ei wõi ühest nähtusest mööda minna, mis iseäranis silma paistew oli. Esiotsa, hommiku poole, kui näitemüük awati, osteti üleüldse wisalt ja keegi ei annud asjadest kõrgemat hinda, kui nende wäärtus seda lubas. Ära nähes, et asi seda moodi ei parande, toodi mõni pang „wodkat” (wiina) ette, mis pudelite kaupa wälja jagati (muidugi teada raha eest), kuna wäljapakujud tema „headust” ja „karastawat wäge” rahwale suure suuga kiitsiwad. See tegi meeled ja keeled pehmeks, ja igaüks, kes seda karastawat jooki oli maitsnud, lõi helde käega oma kopikuid ja ei tahtnud hinna pakkumises teisele wõitu jätta. Otse 3—4 korda aeti asja hind kõrgemaks, kui ta wäärtus oli. Pärast lõunat hakkas aga wiina karm pea seest ära lahkuma ja ostmise-himuliste arw jäi märksa vähemaks. Et seda kunstliselt uuesti üles kruwida, toodi Kaskinkast — üks sinne lähem küla — weel kaks pangi „keelekastet”. See tekitas rahwa sees otse imet. Ostmise-tuhin kerkis endisest weel suuremaks. Missuguse õhinaga rahwas nüüd raha wälja loopis, seda näitab juba see, et poole toobi „wotka” eest, mis harilikult 43 kop. maksab, 250 kop. makseti. Wiin wiis meeled meeste peasta, pooled meeled poiste peasta . . .

Meile kuulutatakse sagedaste kantslist, et wiinajoomine häda ja hukatust toob. Kuid mispärast näidatakse seda tegudes teisite üles? Wõi pühendab otsarbe siin abinõuu?

Olevik (nr. 54), 15. juuli 1905, lk. 857

Kiri Kaukaasiast.

Allmäel, 3. juulil 1905. a.

Olewiku 47. numbris s. a. leidsime kirja Allmäe asunduse üle Kaukaasias. Et kiri mitte kõigite tõe põhjal ei seisa, siis lubagu Olewik mõni sõna oma weer-gudesse asja selgitamiseks mahutada. Hr. „a” püüab oma kirjas näidata, et Allmäe asunikud mitte kõik kirikuehituse poolt ei ole, waid tema olla kuulnud, et 1/3 asunikudest omad healed kirikuehituse wastu annud ning kooli-maja soowida. Selle kohta wõime tõendada, et meie tänani oma külas kiriku-ehituse-wastaseid kuulnud ega näinud pole. Kõik prigoworid, mis küla kiriku ehitamise-asjas on teinud, tunnistawad selgel sõnal oma allkirjadega asja pooltolemist. Oleks tõesti lugu nõnda, siis oleksime meie ka, kui oma küla elanikud, sellest midagi kuulnud, kuna aga „a” must walge peal seda arwuga teab tõeks tunnistada. Kus alusmüürikiwide wedamine — neid oli 25 sülda — nii kergesti ja ühel meelel läks, siis kuuleme nüüd ainult mõnelt seda soowi, et kirik kiwist saaks, kuna ta prigowori järele puust peab olema. Et kirikuplats kitsawõitu ja mitmed eluhooned ligidal, siis peame kubermangu-arhitekti seletuse järele telliskiwist woodri wäljaspoole tegema, mis tuld nii kergesti ei karda.

Edasi püüab hr. „a” seletada, et asunduses palwemaja juba on ning palweta-jatele küllalt ruumi pakub ja ta otstarbe-kohane olla. Olgus, maja meil on, aga kui palju ta otstarbe-kohane palwetajatele on, see on koguni teine asi. Kelle jalga king pigistab see tunneb wist oma walu ka kõige paremine, et tal ruumi-kamat kirikut hädaste tarwis läheb ja et wanas liig wähe ruumi on. Wõtku hr. „a” waewaks ja tulgu kord pühapäewal meie palwetajatekogu palwemajasse waatama, kus kümnete kaupa inimesi akende taga seisab ja sisemine ruum puupüsti inimesi täis on, siis, arwame meie, jõuab ka tema otsusele, et kirikut hädaste tarwis on.

On palwemaja ruum koolile kitsas, mida meie ka isegi tunneme, siis seda kitsam on ta palwetajatele, kuna nende arw alati suurem on kui koolilaste arw. Iseäranis paistab ruumipuudus kirikuõpetaja siinkäimisel silma kus wanakesed ja nõrgemad päris kimbus on. Meie rahwas armastab weel kirikut ja ohwerdab oma kopikuid ning rublasi hea meelega tema jaoks. Aga selle juures ei põlga ta ka kooli ära, waid wõtab sooja südamega tema edenemisest osa. Liialdamine on see, kui hr „a” näitab, et koolilaste arw meie asunduses 200—250 on. Kui meie laternatulega lapsi otsiksime ja kõik rinnalapsed ka külast kooli ajaksime, siis saaksime küll nimetatud arwu kätte. Õige koolilaste arw oleks ümber 100—120.

Nagu juba tähendasime, ei ole meie asunikud ka kooli wastu külmad. 1904. a. tuli meile uus koolijuhataja — asunduses on üheklassiline ministeeriumikool — kes ette pani, et teist kooliõpetajat tarwis oleks. Küla sai asjast aru ning il-

ma pikema läbirääkimiseta otsustas ta teist kooliõp. juurde võtta ja määras omalt poolt talle aastapalgaks 240 rbl., priikorteri, kütte ja walgustusega, kuna aga koolijuhataja 400 rbl. aastas palka saab ja kooliteener 60 rbl. See ei ole mitte väike summa külal 700 rbl. ainult rahas kooli ülespidamiseks aastas maksta, kuna meie abiraha kroonu poolt kopikutki ei saa. Nõnda töötasiwad möödaläinud talwel meie koolipõllul 2 kooliõpetajat — üks enne lõunat ja teine peale lõunat — 112 lapsega. Et Eesti Haginskis 2-klassiline ministeeriumikool awatud, see näitab ka ebatõde olema. Nii palju kui meie teame, oli möödaläinud aastal seal üks kooliõp. töötamas. Nagu kuulnud oleme ja Stawropoli kirikuõpetaja rääkis, olla Eesti Haginski asunikudel küll nõu 2-klassilist kirikukooli awada, aga mitte ministeeriumikooli.

Kui allmäelased omale kirikut tahawad ehitada, siis ei ole nad selle juures ka kooli ära unustanud. Et kaks kooliõpetajat töötamas, siis on ka tingimata kaht ruumi tarwis. Üheks kooliruumiks jääb üks endine palwesaal, kuna selleks ruumiks uus kirik esialgseks tarwitamiseks saab. Selleks tehakse kirikusse soe lagi ning ahjud sisse ja asi on kõige paremas korras. Et koolimajaehitamise-aeg „a” arwamise järele rahapuudusel weel kaugel on, selle üle ei maksa tal hädaldada: kõik wõib ennemine sündida, kui „a” seda aimatagi wõib. Ka lükkame selle hr. „a” üteluse ümber, et meie ehitamise-kassas 100 rbl. raha olla. Millal käis „a” meie ehitamise-kassat rewideerimas? Kui seal ka enne näite-müüki kopikutki ei olnud, siis tuli ometegi näitemüügist ligi 300 rbl. ja sellega oleks siis kassaseis ometegi kõrgem kui 100 rbl. Asja selgitamiseks teatame, et meie kirikuehitamise-kassas 2000 rubla ümber raha on, sellega 20 korda enam kui „a” arwab. Meie kirikuehitamise tingimised on meie arwates kõige paremad. Eelarwe järele lähebe meie kirik 8500 rbl. maksma, sellega tuleks meil 6500 rbl. laenata. Et seda wõlga tasa saada, on küla 200 dessätini maad selleks määranud, mis rendile antakse. Arwame des. rendi 500—550 kop. peale, siis wähendaks see aastas 1000—1100 rbl. wõlga. Peale selle on küla weel teised kõrwalised sissetulekud kiriku heaks määranud, mis mõni aasta mitu sada rubla teeb; ka tahaks rahwas weel priitahtliku annetena ohwerdada. Nõnda kõike kokku wõttes, oleks meie wõlg 3—4 a. jooksul wiimse kopikuni maksetud. Näituseks on möödaläinud aasta jooksul kogudus ligi 600 rbl. oma soowijärele kiriku ehitamiseks ohwerdanud. Mis näitawad need arwud, kas kiriku wastast waimu?

„A” arwamise järele on meie endine näitemüük wiina tõttu 300 rbl. sisse toonud. Aga eie küsime: kui minewal sügisel esimene rääkimine kirikuehituse üle oli ja asunikud 1[?]0 rbl. 60 kop. poole tunni jooksul kiriku heaks kokku paniwad — mille tõttu see sündis? „A” nägi siis, et wiin meie näitemüügil „meeste meeled peasta wiis, pooled meeled poiste peasta”. Kui meeled segased, siis pidi ka kord rikutud saama, kuna meil kord ilus oli ja politsekordnik seda kiitis. Meie külas seda hingelist ei elutse, kes oleks ligemas Wene külas wiina järel käinud, et pidutuju üles kruuwida: meie ei tea sarnasest asjast midagi. Näitemüügile oli küll paar pudelit põletatud wiina, mõni pudel marjawiina ja mõdu kingitud, mida müüdi, ostjate poolt jälle tagasi kingiti ja jälle müüdi ... see oli kõik. Teiseks tähendame näitemüügi kohta, et meil ka naisterahwad asju ostsiwad ja mitte wähem kui meesterahwad ning kõrget hinda nende eest andsiwad.

Ehitusekommissjoni liikmed: 1. wallawanem T. Tikerpu, 2. J. Klemets, 3. J. Sepp, 4. J. Kuusik, 5. M. Wäli, 6. H. Reinop, 7. G. Auspik, 8. J. Mets, 9. M. Eljas, 10. M. Watsel.

Ristirahva Pühapäevaleht (nr. 24), 13. juuni 1907, lk. 187–188

Kiri Põhja-Kaukasiast.

Pühap.-lehes on juba teatatud et Allmäe Eesti asunduses kirik wõi palwemaja ehitus käsil on. Nüüd woin rõõmuga siit poolt sõnumid saata, et uus kirik walmis on ja 29. aprillil pühitseti. See oli iseäralik rõõmupäew nii wanale kui noorele meie asunduses, mille sarnast küll asunduse algusest saadik tänini pole olnud. Ligi 40 a. on Allmäe küla asutusest Kaukasia mägestikus mööda, alles nüüd jõuti nii kaugele, et asundus omale wäga kena, 10 süllalise torniga kiriku sai, mis wast ligi 10 tuhat rubla maksma läks. Pühitsemise-päewast teada saades, ruttas igalt poolt, kus wähegi eestlasi elamas, suguwendasid ja õdesid Allmäe poole küll hobustega, küll raudteel, kõige enam aga naabri Liwonja külast, mis wersta 60 Allmäelt eemal seisab. Küla elas ja liikus, sõideteti wõerastele jaama wastu, teised jõudsiwad juba külasse, nooremad kandsiwad wanikuid ning muid ehteasju kiriku juure jne. Tähtsa päewa hommikul woolas küll tubliste wihma maha, ometegi kogus rahwas wanasse palwe- ja koolimajasse rohkel arwul kokku. Siin pidas kohaliku Stawropoli õp. hra J. Martensen lühikese Jumalaga-jätmise kõne, lauldi mõni laul ja mindi, kirikuriistastd ees kandes, uue kiriku juurde, mis paarkümmend sammu wanast eemal seisab. Selle aja sees oli ilm ilusaks läinud, wihm järele jäänud ja rahwahulk suuremaks kaswanud. Igaüks ootas igatsusega kiriku-ukse awamist ja pühitsemise talitust, mis suuremale hulgale muidugi tundmata asi oli. Uue kiriku trepile astusiwad õpetaja herra, ehitusmeister hra J. Raidt (eestlane) ja kirikuwöormündrid kiriku-riistasid ning piiblit käes hoides. Siin andis ehitusmeister lühikese kõne järele kiriku wõtme wanema wöormündri kätte ja see jälle õpetaja kätte, kes ilusa kõne järele kiriku ukse awas. Kohalik pasunakoor puhus koori pealt laulu „Wõta nüüd Issandat wägewat kuningat kiita” ja rahwas astus tasakesi, pühaliku tundmusega täidetud, kirikusse. Koorilt kõlas segakoorilaul, mille peale terwe kogudus orela- ja pasunakoori saatel laulma hakkas.

Laulu järele tuli kiriku pühitsemine, selle peale lauldi „Oh wõtkem Jumalat” ja löödi kiriku-kella.

Nagu tähendasin, nägi asundus ja tema noorsugu siin esimest korda kiriku pühitsemist, mis temale südant ülendaw uudis oli. Kes jõuab neid rõõmu ning tänu-pisaraid lugeda, mis sell tunnil päewatanud palgetelt alla weeresiwad? Jah, see oli päew, mis Jehoowa, kelle heldus alati uus on, siinsele asundusele omast armust oli kinkinud, asunduse rõõmukarikas oli, nõnda öölda, ääreni täis. Nagu pääsuke suure waewaga omale pesa ehitab, nii tegi seda Allmäe kogudus oma kiriku kallal, selle maja kallal, kus ta teda waimus ja tões wõib kummardada. Pühitsemise järele astusiwad leerilapsed uue altari ette, kes oma ristimise seadust kinnitasiwad ja koguduse liikmeteks mastu wõeti; neid oli 30 ümber. Ilus päew jäi küll leerilastele eluks ajaks mälestada! — Jutluse aluseks pani õpetaja 85 Taaw. I. 7—10 salmini ja kujutas tema juhatusel

elawalt Jumala heldust, siis rahu ja rõõmu, mis Issand omakstele annab. Jumal helduse juures wiibis ta pikemalt, näidates, kuidas asunikud kodumaalt wälja rännates, hobusega ja jala, wiimaks omale uut pesapaika Stawropoli kubermangu wiimses nurgas leidsiwad, kuidas harjumata, kuum kliima, weepuudus, waesus, keelepuudus wõeral maal neid rõhus, mida ainult see enesele wõib ettekujutada, kes ise neist läbi käinud. Aga Jumala heldus on ometegi nendega olnud, pole neid maha jätnud. Aga tema heldus paistab iseäranis nüüd silma, kus asunikkude elujärg majandusliselt kui ka waimliselt paranenud, kus ilus kirik küla ehib. Jah, Allmäe asunikud on selles asjas ilusa ja kiiduwäärt töö ära teinud, mis mõnelegi asundusele eeskujuks olgu. Tulgu nüüd nad ka uude kirikusse, kus ruumi küll ja küll, niisama rohkeste kokku, nagu wanasse palmemajasse, elu sõna kuulma, seda südamesse wõtma.

Mäletan weel wäga hästi, kui 1904 a. suwel kiriku ehitamise mõte ette wõeti ja palju koguduse liikmeid küsisiwad: kuidas on see meil wõimalik, kust wõtame raha? Aga ikka ja jälle ikka nõuu pidades kaswas julgus ja ühes sellega igatsus suurema, ilusama kiriku järele ning koguduse otsus oli ehitame Allmäele kiriku, korjame kopikaid, anname osa maad rendi peale kiriku heaks, waeseks keegi selle läbi ei jää. Ja kuidas nüüd kõik käed tööle hakkasiwad, kuidas koguduse-elus otsegu kewadine ärkamine pika talwe järele tuli: korjati kopikaid, anti ohwrisid, tehti näitemüükisid, etendati näitemängusid ja aasta jooksul oli juba üle tuhande rubla koos. Siis muretseti kiriku plaan eelarwega, weeti alusmüüri kiwa ja muud ehituse materjali kohale. Palju tehti woorisid, palju sõideti, palju oli kirjutamist, ja raskustega oli ka oma jagu wõitlemist, ennegu öölda wõisime: „Jumal olgu tänatud, kõik on hästi korda läinud!”, nagu ehitusmeister kiriku wõtme äraandmise juures tähendas.

Nagu ees pool juba tähendasin, on ehitus asundusele hästi maksma läinud, ja seda on ka kõik oma jõuuga teinud, abi pole kuskilt poolt saadud. Siisgi, nagu ma koguduse elu-olu tunnen, saab kiriku wõlg mõne aasta jooksul tasa ja siis wõib küla teise tähtsa ehituse ette wõtta, see on koolimaja. Arwan, et allmäelased ka siingi oma waprust ja mehiste meelt näitawad. Muidugi tarwitab kirik weel mõndagi seesmiseruumi tarwituseks ja kaunistuseks, aga see on siisgi wäiklane ohwer asundusele. Ilusa kingituse, 62 rbl., meie kirikule tegi 29. aprilliks naabri Liwonia kogudus. Palju tänu on ka Tartu Peetri kogudusele anda, kes oma endise altaripildi — Kristus aitab mere peal Peetrust — Allmäe kogudusele kinkis. Pildi parandamise ning toomise kulud, üle 70 rubla, wõttis üks naesterahwas L. W. oma kanda. Wäiksemaid kingitusi oli weel teinud J. L., kes kantsli teki ilusate lühtritega annetas ning M. J., kes uue hõbekarwa ristikuju altari peale muretses. — Olgu kõik tänatud!

Pühitsemise järele oli kohalikus kooli ruumis pidusöök, kus mitmed kõned peeti. Saduse ilma tõttu oli auuwõõrastena ainult kohalik kreisiülem ja pristaw osa tulnud wõtma.

Lõppeks lubage mul weel kõikidele, tänu awaldada, kes kuidagi wiisi kiriku ehituse juures tegewad on olnud. Olge wäga tänatud!

K.

Ristirahwa Pühapäewaleht (nr. 38), 19. september 1907, lk. 302

K. Põhja-Kaukasiast. Lehed tõiwad kodumaa poolt alati sõnumeid, et käesolew suwi seal liig wihmane ja külm on. Ka meil, Kaukasia, oli märjukest sel suwel õige rohkesti, mille tõttu wilja walmimine hiljapeale jäi. Et mitmed pikad wihma-aegade wahed ka oliwad ja kange palawus kõrwetas, siis on kohati wiljakasw wilets, paiguti ka hea, aga üle-üldse peab selle aastase saagi peale waadates ütlema, et see keskmine ehk enam heapoolne on. Praegu on wili kõik ju ammu põldudelt koristatud ja kartulite noppimise aeg käes. Ilusate ilmade tõttu ei kesta see ka kaua, siis oleme oma selle-aastase tööga korras. Eestis on muidugi rukis ju ammu tehtud, aga et meil palju pikem sügis on, siis tehtakse nisu alles septembrikuus. Allmäe küla nisupõllud läksid sel aastal kõik rikki, asunikud peawad wana leiwatagawaraga läbi ajama ehk jälle ostma. Liwonia asunikkudel on käesolew aasta üks õnnistusrikkamatest. — Koolid on meil igal pool septembrikuu esimeste päewadega oma tööd alanud ja jääwad mai lõpuni juurde. Kodumaaga wõrreldes on kooliaasta meie lastel märksa pikem. Kaukasia algkool wõib palju suurema eeskawa juures töötada ja kooliõpetaja waewa tasutakse ka paremine, iseäranis asundustes ja normal-koolide peal.

Ristirahva Pühapäevaleht (nr. 41), 10. oktoober 1907, lk. 327

K. Põhja-Kaukasiast. On juba ligi aasta selgest möödas, kus õp. hra Keerig Wladikawkasi linnast lahkus ja Tallinnasse ametisse asus. Sest saadik on nii linna kui asunduste kogudused ilma „oma” õpetajata. Ametikohuseid on seni osalt õp. Bonwetsch Pjätigorskist ja osalt õp. Martensen Stawropolist täitnud. Et kogudus nii laialdane, siis võib juba arvata, kui tülikas sarnane asi asetäitjal õpetajal on. Nüüd loodame Wladikawkasi jälle „oma” õpetajat saada, kelle piirikonda ka mõned Eesti asundused käiwad. 30. sept. pidas õp. Aksim Wladikawkasi linnas proowijutlust ja käis oma tulewase koguduse rajasid waatamas. Nagu kuuldu, olla jutlus kogudusele väga meeldinud ja arvata võib, et ta mõne kuu pärast juba Wladikawkasisse asub. Õp. Aksim on eestlane, Kuresaare linnast pärit, ja on seni Taga-Kaukasias Annenfeldis¹ õpetajaks olnud. Soowime noorele, agarale suguwennale jõudu ja õnnistust tööle! — Ilmad on praegu weel kaunis ilusad ja soojapoolsed, kraadiklaas näitab päikese käes sagedasti 15—20 kraadi sooja. Muidu on elu wagune, kui mõned riisumised maha arwame. Uueks Kaukasia õperingkonna kuratoriks on hra Rudolf, sakslane, Lutheri usku, tähendatud, kes praegu Wladikawkasis wiibib ja koolisid waatab. Wiimasel ajal on siin väga palju koolisid elule tõusnud, aga siiski on nendest puudus, ja tung nii suur, et sadanded kodu peawad jääma. Ka mägede rahwad tungiwad hariduse järele ja asutawad agaralt koolisid.

¹ Şəmkir / Шамкир: praeguses Aserbaidžaanis. A. A. märkus.